

DE RAAD EN HET COLLEGE

de democratische controle

'Macht en onmacht van de meerderheid'

door Willem de Ble

Het college van burgemeester en wethouders

DELFT – De gemeenteraad heeft transparantie nodig om het college en de ambtenaren op een goede manier te kunnen controleren. Is er voldoende tijd, capaciteit en kennis voor deze democratische controle? Dat is de vraag waarop de Delftse journalist Willem de Ble een antwoord zocht. Hij sprak hiervoor onder andere met raadsleden, wethouders, de burgemeester, ambtenaren en inwoners. Vandaag deel 2 van een drieluik over dit onderwerp.

DELFT – Raadsleden willen het gevoel hebben dat ze het beleid zoals dat wordt uitgevoerd altijd kunnen beïnvloeden. Belangrijke voorwaarde is dat het college bereid is gevraagd en ongevraagd verantwoording af te leggen. Een deel van de oppositie ziet het college en de coalitie als een soms onneembare vesting. Lieke van Rossum (SP): 'Er wordt vaak geroepen dat de coalitiepartijen voor het college een beleid 'op hoofdlijnen' maken. Dat is dus echt niet waar. Vier jaar geleden heb ik een motie ingediend om bij dat akkoord de huurprijzen voor nieuwbouw te betrekken. Die motie is aangenomen. Vier jaar lang ben ik bij wethouder Karin Schrederhof (PvdA) langsgestaan om te vragen wat er nou met die motie is gedaan. Het leverde per saldo helemaal niks op'.

Hoogste orgaan

Dit schuurt. Van Rossum: 'Als een wethouder een motie niet uitvoert moet je zeggen 'toe hier en niet verder', en de wethouder naar huis sturen. Maar als je daarvoor geen meerderheid hebt ben je nergens. Ik denk dat de raad zich vaak veel te klein houdt en niet denkt: wij zijn hier het hoogste orgaan, jullie wethouders hebben maar te luisteren. De raad ziet het college toch een beetje als de baas van de stad, zij zullen het allemaal wel weten'. Burgemeester Marja van Bijsterveldt erkent dat een sterke wethouder, een sterke bestuurder, vaak voor een deel een onafhankelijke koers vaart. 'Dat is ook de werkelijkheid. Democratie is ook overtuigen. En dat zie je ook in Delft; je nek uitsteken en uiteindelijk overtuigen, dat hoort vaak bij elkaar'.

Onafhankelijk voorzitter

De burgemeester is voorzitter van zowel het college als de gemeenteraad. Marja van Bijsterveldt is daarnaast verantwoordelijk voor de portefeuilles Veiligheid en Regio. Daaronder vallen openbare orde en veiligheid, communicatie, regio en bovengemeentelijke samenwerking. Zij draagt dus veel petten. Er gaan – ook landelijk – stemmen op om een aparte voorzitter te benoemen voor de raadsvergaderin-

gen. Zo'n 'raadsregisseur' kan optreden als onafhankelijk voorzitter van de raad en op die manier wat meer kleur op de wangen van de lokale democratie brengen. Tegelijkertijd wordt op die manier een mogelijke belangenverstrengeling van een burgemeester voorkomen.

Een verademing

Over burgemeester Van Bijsterveldt zijn de meeste geïnterviewden goed te spreken. Men vindt haar een goede verbinder, zowel tussen partijen onderling als tussen de raad en het college. Soms wil ze iets te veel de regie hebben, een andere keer probeert ze toch wat druk uit te oefenen middels een (stem)advies, maar per saldo wordt Van Bijsterveldt beschouwd als een meerwaarde voor de stad. Goriska van Cooten (PvdA): 'Ik vind Marja echt een waanzinnig goede burgemeester, een verademing ten opzichte van de vorige periode. En van mij mag ze regisseur zijn; ik heb nooit het gevoel gehad bij haar aan een leiband te lopen. Als je als raadslid vindt dat je te veel wordt gestuurd, dan moet je zelf wat steviger in je schoenen staan'.

En van mij mag ze regisseur zijn; ik heb nooit het gevoel gehad bij haar aan een leiband te lopen. Als je als raadslid vindt dat je te veel wordt gestuurd, dan moet je zelf wat steviger in je schoenen staan'.

'Lastige' bewoners

Het college van b&w stelt het beleid vast, ambtenaren voeren het uit. In tegenstelling tot wethouders rijkt de horizon van veel ambtenaren verder. Hun werk gaat altijd door, terwijl een college er voor vier jaar zit. Dat kan zowel een voordeel als een nadeel zijn. Van Cooten: 'Ambtenaren hebben veel kennis, en vaak heel specifieke kennis. In Delft werken veel technische mensen, vaak stevig op hun vak gericht. Burgers zijn voor hen soms een beetje lastig, ook omdat sommige ambtenaren van buiten de stad komen. Ze doorzien niet altijd het DNA van de stad en zouden eigenlijk meer moeten openstaan voor bewoners. Niet zo van 'ik heb geluisterd, ik heb het opgeschreven, en nu ga ik antwoorden waarom het is zoals ik zei', maar bewoners 'meenemen' in het plan, denken vanuit kansen, en 'wat kan ik met de opmerkingen van bewoners'. Dat gebeurt echt te weinig'.

De vierde macht

De rol van de ambtenarij binnen een gemeentelijke organisatie is niet te onderschatten. Niet voor niets worden ambtenaren weleens 'de vierde macht' genoemd. Zij werken op allerlei manieren aan al bestaande en nog uit te voeren projecten. Zij doen vooronderzoek en brengen eventuele problemen in kaart. Vaak zitten er in het ambtelijk voortraject al veel hobbels die moeten worden genomen. Die worden, zeker als het een groot project is, door meerdere gemeentelijke afdelingen – en natuurlijk de betrokken wethouder – uitvoerig bekeken en beoordeeld. Uiteindelijk is het de raad die beslist of een project wel of niet doorgaat, op basis van informatie die wordt verstrekt door ambtenaren en het college.

Het informele circuit

In principe moet de raad altijd een afgewogen, objectief voorstel op z'n bord krijgen. In de praktijk gebeurt dat bijna altijd. Natuurlijk zijn er persoonlijke voorkeuren en worden er in de wandelgangen informele gesprekken gevoerd, maar deze voeren niet de boventoon. Een enkele keer gaat het mis.

Delft heeft na de brand in de Stads Doelen, in 1987, geen theater meer met een groot podium. Begin jaren negentig worden er na eindeloze discussies toch plannen gemaakt voor nieuwbouw aan het Achterom. Toenmalig hoofd afdeling Welzijn, Onderwijs en Cultuur Dirk Monsma is in 1991 de officiële opdrachtgever namens de gemeente. Net als veel Delftenaren wil hij heel graag dat het nieuwe theater er komt. Hij schakelt adviesbureau Twijnstra & Gudde in om een 'Programma van Eisen' en een kostenplaatje voor het theater te maken. Aan vijf architecten wordt gevraagd een ontwerp in te dienen.

Hertzberger versus Hoogstad

Alles wat te maken heeft met 'ruimtelijke ordening' wordt beoordeeld door ambtenaren van de afdeling Stedenbouw. Zij beoordelen de vijf ontwerpen voor het theater op een aantal criteria: de plek, de massa, de uitstraling, de sociale veiligheid, de verkeersafwikkeling en nog wat zaken. Hertzberger komt als winnaar uit de bus met veertien punten. Hoogstad scoort er twee. Ook Delftenaren, die de vijf ontwerpen kunnen bekijken in het stadskantoor, kiezen

in meerderheid voor Hertzberger.

Ongebruikelijke actie

Het (toenmalig) hoofd van de afdeling Stedenbouw, Iwan Kriens wordt gevraagd of hij de beoordeling wil aanpassen ten gunste van Jan Hoogstad. Een hoogst ongebruikelijke vraag en een controversiële actie van de verantwoordelijk wethouder, Boudevijn Boelens (VVD). In de tussentijd komt er ook vanuit de politiek kritiek op het ontwerp van Hoogstad. In de raadscommissie lijkt een meerderheid te ontstaan voor het ontwerp van Hertzberger. Na intern overleg wordt besloten om het raadsvoorstel terug te nemen en beide architecten te vragen een vervolgentwerp te maken. Omdat 'de ontwerpen zo dicht bij elkaar liggen'. Wat dus bepaald niet het geval is: veertien tegen twee punten in de stedenbouwkundige beoordeling. Maar aan welke criteria zouden deze vervolgentwerpen moeten voldoen? De afdeling Stedenbouw tast hierover in het duister.

Hoge hoed

Onverwachts tovert een adviseur van de wethouder een nieuwe eis uit de hoge hoed: de aanvoer van goederen mag niet via het Achterom plaatsvinden, om overlast voor omwonenden te voorkomen. Dat zou immers maar kunnen leiden tot allerlei bezwaarprocedures en vertragen. Om die te voorkomen zou het theater, volgens de originele plannen gesitueerd aan de kop van het Achterom, met zicht op de gracht, ongeveer 20 meter in oostelijke richting moeten worden opgeschoven. Met deze wijziging wordt een belangrijke voorwaarde uit het Programma van Eisen om zeep geholpen, namelijk de koppeling met, en zichtbaarheid vanuit de binnenstad. Het is onmogelijk om te schuiven met het ontwerp van Hertzberger, dat sterk verweven is met de bestaande stedelijke structuur. Hoogstad kan met zijn ontwerp eenvoudiger aan de nieuwe eis tegemoet komen. En zo wordt er toch voor het ontwerp van Jan Hoogstad gekozen.

Intern druk uitoefenen

Hoe kon dat? Was de keuze voor Hertzberger niet naar de zin van de betrokken wethouder en/of betrokken ambtenaren? De gemeenteraad ging uiteindelijk akkoord met de keuze voor Hoogstad, maar het is niet ondenkbaar dat de raad deze beslissing heeft genomen op basis van onvolledige en incorrecte informatie. En dat daardoor de besluitvorming rond het theater is beïnvloed. Toeval? Voor de wethouder was dit waarschijnlijk een godsgeschenk, want daarmee bleef het prestige van het College van B&W ongeschonden en kon er openlijk voor architect Hoogstad worden gekozen.

De bewoners van het Achterom, waarvan de huizen zouden moeten worden gestoopt om plek te maken voor het theater, haalden opgelucht adem. Ook hoofd Stedenbouw Kriens, hoogst ongelukkig met de opdracht de beoordeling aan te passen ten gunste van Hoogstad, was op-

gelucht. Met de nieuwe eis was zijn dilemma opgelost.

Onbestemde leegte

En daarmee was de zaak rond. Hertzberger hield de eer aan zichzelf, trok zich terug en vroeg zich in een brief aan het College wel nog af of Delft een theater wilde 'dat steeds onspoeld zal blijven door een onbestemde leegte, in een omgeving waarmee het geen enkele stedenbouwkundige betrekking heeft'.

Sluipwegen

Was deze gang van zaken te voorkomen geweest? Niet als er binnen de gemeente beslissingen worden geforceerd op basis van macht. En dat was hier blijkbaar het geval. Binnen elke organisatie, ook de gemeentelijke, zijn er sluipwegen om besluitvorming te beïnvloeden en te sturen. Dat besef moet er binnen de raad altijd zijn. Vertrouwen, tenzij.

Inspraak

De gemeenteraad krijgt op allerlei manieren adviezen en feedback. Deze inspraak wordt vanuit het ambtelijk apparaat geregeld. Zo kent Delft bijvoorbeeld een Adviesraad Sociaal Domein. Deze adviseert het college van burgemeester en wethouders bij onderwerpen die te maken hebben met bijvoorbeeld de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO), de Participatiewet en de Jeugdwet. De raad, die bestaat uit Delftse burgers, brengt zowel gevraagd als ongevraagd advies uit.

Guus Mentink (Delftenaar) was enige tijd lid van deze club: 'Een hele mooie doelstelling, maar daar komt weinig van terecht. Eigenlijk help je de betrokken ambtenaar om z'n stukken te schrijven, terwijl er eigenlijk adviezen rechtstreeks naar het college zouden moeten. Er gebeurde niets. Na een jaar had ik het gevoel dat ik alleen maar m'n tijd zat uit te zitten...'.

De macht terug

Er zijn situaties waarin de beslissingsbevoegdheid over een Delfts project geheel of gedeeltelijk overgeheveld wordt naar het college. Niet iedereen is met daarmee eens. Marcel Koelwijn (HvD): 'De Spoorzone is misschien wel de aanleiding geweest om dat te doen. Onder het mom van 'dan kunnen we strakker en sneller beslissen'. Uiteindelijk is dat met meer projecten zo gegaan, zoals het Mobiliteitsplan. Onderwerpen die nogal impact hebben op de stad. Daar mocht de raad over meepraten, maar het hield op bij het indienen van ons commentaar. Terwijl ik denk: daar moet de raad een beslissing over nemen, niet het college. Maar die bevoegdheid was overgeheveld naar het college met de gedachte 'in de coalitie hebben we toch de meerderheid, dus dit werkt sneller. Voor mij is dat de komende jaren een aandachtspunt: welke bevoegdheden zijn overgeheveld naar college en hoe krijgen we die als raad weer terug'.

Willem de Ble verrichtte dit onderzoek in opdracht van Medafonds Delft

Protest bewoners Achterom